

Draama mitmes vaatuses

Estonia juurdeehitise probleemide kajastamine on kindlasti juba praegu meediakampaania õppematerjal. Ooperirahval on muidugi draama valdkonna professionaalidena suur eelis, sest veenva tõsidusega osatakse esitada ka kõige imelikumaid väiteid. Viimaseid selliseid pole mitte ainult riigikogu riiklikult tähtsate kultuuriehitiste rajamise ja renoveerimise pingerea kinnitamise otsuse võrdsustamine seadusega, vaid selle kuulutamine veel ka ülimuslikuks muinsuskaitseaduse, looduskaitseaduse, Tallinna vanalinna muinsuskaitseala põhimääruse ja isegi UNESCO maailmapärandi konventsiooni ees. Ooperiteatri arvates tuleb need vähetähtsad „alamastme“ dokumendid viia lihtsalt vastavusse teatri soovidega. Kahjuks vormistavad ka professionaalsed ajakirjanikud pressiteated lisakommentaare sageli küsimata uudisteks.

Silmapaistev on seegi, kui edukalt levitatakse ajakirjanduses jõulise ja professionaalse meeskonna abil valikulist teavet asjaajamiste käigu ja komisjonide töö kohta. Selle näiteks sobib hästi Estonia ja linnavalitsuse ühiskomisjoni töö tulemuste kajastamine mõne nädala eest, kui pooled jäid selgelt eriarvamusele, aga meediakajastuses domineeris teatri arvamus, mida kroonib enesekindel valmidus kuulutada välja arhitektuurikonkurss.

Estonia on oma kampaanias küsimärgi alla seadnud Alar Kotli sõjajärgse ümberehitusprojekti väärtuse, laemaali, bastionivööndi tähtsuse linnakindlustuste osana ja sellele rajatud pargi, mille kohta ütleb teatri esindaja, et see on nende ajalooline parkla, saali sobivuse ooperi ja balleti esitamiseks ning tagatipuks hoone kasutusväärtuse juhul, kui ooperi tarvis peaks saama uue hoone. Kas peale praeguse asukoha on midagi, mis ooperiteatri esindajaid üldse rahuldab?

Tallinna omapära

Estonia on tuhat korda rohkem kui ooperiteater, see on Eesti rahva ja riigi kõige olulisem sümbol, maja, mis on ehitatud eestlaste unistuste ja annetuste toel ajal, kui ei olnud veel Eesti riiki ja eestlased olid vaesed. Estonia hoones on läbi aegade toimunud ja toimub vist kõige rohkem iseseisvuse seisukohalt olulisi sündmusi. Julgelt võib väita, et Estonia on ka Soome pärand, sest selle projekteerisid oma hõimuvendadele Soome väljapaistvad arhitektid Wivi Lönn ja Armas Lindgren.

sirp.ee

Eesti Draamateater
Eesti Rahvusballett
Teater

Estonia ehitati Tallinna muldkindlustusvööndisse, mida asuti XIX sajandi lõpul kujundama linna ümbritsevaks haljasalaks. Foto 1920. aastatest.

Rahvusarhiiv

Estonia on ümber ehitatud, sest see sai Nõukogude õhuvägede rünnakute tagajärjel rängalt kannatada. See ei olnud ainus oluline purustatud hoone, ometi oli just Estonia see, mille ülesehitamiseks koondati keerulistel aegadel kiirelt kõik jõud. Juba detsembris 1944, veel enne sõja lõppu, kuulutati välja arhitektuurivõistlus, kuhu esitati paari kuuga kaheksa tööd, kõik tuntud arhitektidelt. Võistlusülesanne nägi ette ka teatritegemiseks senisest mugavamate tingimuste loomist. Võistluse võitis Alar Kotli, kelle töö puhul hinnati senise välisilme omapära säilitamist ja ratsionaalsust olemasolevate müüride kasutamisel. Töödega alustati kohe ning juba 1946. aastal avas ukсед kontserdisaal ja paari aasta pärast ka teatrisaal. Nii kiire ja otsusekindel tegutsemine oli määrav, sest õige pea hakkas Nõukogude võim teiste rahvale oluliste hoonete taastamist takistama. Ligi parkümmend aastat oodati võimalust taastada Vanemuine ja Endla, mis teatavasti õhati vastavalt 1958. ja 1961. aastal. See, et eesti tippkunstnike Evald Okka, Richard Sagritsa ja Elmar Kitse laemaal sai punase sisu, on väike hind selle eest, et Estonia ehitati varemest üles.

Estonia ehitati Tallinna muldkindlustusvööndisse, mida asuti XIX sajandi lõpul kujundama linna ümbritsevaks haljasalaks. Tallinna bastionidele rajatud olulisemad ehitised on Kaarli ja Jaani kirik ning Estonia ja Draamateater, mis oma paigutusega ei sega kindlustuste struktuuri mõistmist. Reaalkooli ja inglise kolledži kvartalis on see siiski juba keeruline. Rõhutan: ligi sada aastat ei ole bastionidele enam midagi suurt ehitatud.

On ka üsna eksitav muretseda ainult maa sees asuvate müüride pärast, sest bastionide eesmärk oli hoida vaenlane füüsiliselt linnast võimalikult kaugel ja seetõttu on oluline kogu vöönd. Linnu, kus nii suur osa linnamüürist ja ka bastionivööndist on alles ja linnaruumis hästi näha, nagu see on Tallinnas, on vähe. See on väärtus omaette ja Tallinn on kantud UNESCO maailmapärandi nimekirja just linnaehitusliku terviklikkuse tõttu. UNESCO nimekiri ei ole alamastme dokument, sinna on kogu maailma pärandist läbi tiheda sõela pääsenud kõigest 1199 paika või mälestist. Eesti riik on võtnud mitte ainult riikliku, vaid rahvusvahelise vastutuse Tallinna omapära säilitada.

Estonia ei jää tühjaks

Ühe võimaliku variandina räägitakse ka interjööride põhjalikust ümberehitusest. Soovitan teatrirahval enne muinsuskaitse eritingimuste tellima hakkamist hoolega järele mõelda ja silmas pidada ka teiste maade kogemust. Näiteks ilmus just äsja põhjalik artiklikogumik peamiselt Saksamaa teatrite restaureerimise ja uuendamise kohta.¹ Mitukümmend erinevat näidet kutsuvad üles hoone lugu ja eripära säilitama. Tsiteerin kogumikust Carsten Jungi: „Nüüdisaegses hoones saab kasutaja teha, mida vaid tahab, ajaloolises hoones tuleb teha seda, mida tahab hoone. Renoveerimise ja moderniseerimise juures on peamine ajaloolise substantsi säilitamine. Kui te seda teha ei soovi, planeerige pigem uus hoone.“

Ka kõige kurvema perspektiivi nägijate jutu peale ei usu ma, et Estonia jääb tühjaks, kui ooperipool uue maja saab. Ka praegu kasutatakse ooperi- ja balletietendusteks ainult poolt Estoniast ja nagu juhtkond on väitnud, ootavad naaberteatrid vägagi võimalust kasutada Estonia lava.

Artikkel sai küll tõsine, kuid austan ja mõistan sellele vaatamata teatrirahva soovi töötada ja esineda paremates tingimustes. On arutu raisata aega, energiat ja raha teiste kultuurivaldkondadega vastandumiseks ja nii tähtsa ehitise ahistamiseks, selle asemel et leida väärikas võimalus ehitada uus teatrimaja. Olen täiesti kindel, et ka praegu, kui räägitakse vaid riigi tühjast rahakotist, leiavad eestlased võimaluse toetada oma rahvusooperi ehitust, nagu nad tegid seda sada aastat tagasi.

Ehk oleks aeg pidada maha avalik debatt, kas midagi Sydney ooperiteatri sarnast linnahalliga sümbioosis rikuks vanalinna vaate? Vasakpoolisel fotol on Villem Tomiste koostatud vanalinna vaadeldavusega arvestav lavatorni maht linnahalli jäähallis, paremal visand, mille puhul võiks küsida, kas vanalinna vaade jääb uue silmapaistva hoone lisandumisel millegi võrra vaesemaks.

Villem Tomiste / Oliver Alver

* Alexander Wiesneth, Ursula Schädler-Saub (toim), Sein oder Nichtsein? Rmt: Theaterbauten in der Sanierung. ICOMOS Hefte des Deutschen Nationalkomitees LXXX, 2023.

<https://www.icomos.de/publikationen.html>